

Alina Barczyk

 <https://orcid.org/0000-0002-6596-8915>

Uniwersytet Łódzki
Instytut Historii Sztuki

Fundacja Sztuki Krajobrazu i Architektury

Sztuka w służbie królom

Wystawa: *Splendor władzy. Wettynowie na tronie Rzeczypospolitej*,
Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie, 5 listopada 2021 – 27 lutego 2022

Art in the Service of Kings

Exhibition: *Splendour of Power. The House of Wettin on the Throne of the Polish-Lithuanian Commonwealth*, The Royal Łazienki Museum in Warsaw, November 5, 2021 – February 27, 2022

W listopadzie 2021 roku w Łazienkach Królewskich otwarto wystawę czasową poświęconą mecenatowi Augusta II Mocnego i jego syna, Augusta III. Ekspozycja była wynikiem współpracy między warszawskim muzeum a partnerami drezdeńskimi, stanowiąc jednocześnie odpowiedź na wzrastające zainteresowanie epoką saską, datowaną na lata 1697–1763. Poprzez dzieła sztuki przybliżono kolekcjonerskie pasje Wettynów, najważniejszych twórców (m.in. architektów i jubilerów) oraz rolę oprawy wizualnej w kreowaniu i umacnianiu wizerunku władców.

Zasadniczą część zasobu zaprezentowanego na wystawie tworzyły artefakty ze Staatliche Kunstsammlungen w Dreźnie. Drugą instytucją ze stolicy Saksonii, która zgodziła się na wypożyczenie dzieł, było Sächsische Hauptstaatsarchiv. Nie zabrakło także obiektów znajdujących się na stałe w kolekcjach polskich, pozyskanych z Zamku Królewskiego w Warszawie, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Zamku Królewskiego na Wawelu, Muzeum Wojska Polskiego, Zamku w Kórniku, Muzeów Narodowych (w Warszawie i Krakowie), klasztoru Paulinów na Jasnej Górze, a także z warszawskiej Biblioteki Uniwersyteckiej. Łącznie zwiedzający mogli podziwiać około 200 eksponatów.

Dobór dzieł pozwolił na stworzenie przeglądu rozmaitych dziedzin, technik i wątków ideowych. Jednym z artystów, którego twórczość przybliżono, był Johann Melchior Dinglinger, nadworny jubiler Augusta II Mocnego. Złotnik stworzył na zlecenie monarchy wiele wybitnych dzieł odznaczających się znaczną skalą, kunsztem wykonania, finezyjnym łączeniem kosztownych materiałów (złota, pereł, kamieni szlachetnych, emalii) oraz tematyką umacniającą pozycję elektora Saksonii i króla Rzeczypospolitej, czego najlepszym *exemplum* pozostaje „Tron Wielkiego Mongoła”, znajdujący się na stałej ekspozycji w drezdeńskim zamku. W Warszawie można było podziwiać m.in. wysadzany rubinami klejnot Orderu Złotego Runa oraz maskę z podobizną Augusta II w promieniach słonecznych, wykonaną ze złożonej blachy miedzianej – dzieło, z którego uczyniono symbol

wystawy „Splendor władzy” (il. 1). Spod ręki Dinglingera (współpracującego w tym przypadku z Balthazerem Permoserem) wyszła też kamea z portretem cesarza Klaudiusza, osadzona na postumencie dekorowanym 106 diamentami, 77 rubinami, 58 szmaragdami i parą pereł. Na cokole przysiadła grupa rzeźbiarska z kości słoniowej, z kobietą podtrzymującą kartusz z cyfrą królewską „AR”, oznaczającą *Augustus Rex* (il. 2). Równie czytelne odniesienia do władców z dynastii Wettynów można odnaleźć na portretach, co uwidacznia chociażby bransoletka namalowana na płótnie przedstawiającym Marię Józefę (il. 3). Chlubą dworu saskiego była działalność Królewskiej Manufaktury Porcelany w Miśni, której naczelnym artystą stał się Johann Joachim Kändler. Wykonywano w niej bogato zdobione zastawy stołowe, a także figurki – Augusta III na koniu, obelisk ku czci monarchy, sceny rodzajowe, naturalistyczne portrety zwierząt (il. 4).

1. J.M. Dinglinger, *Maska z podobizną Augusta II Mocnego*, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021

Największym wyzwaniem związanym z prezentacją mecenatu Wettynów w salach wystawienniczych jest pokazanie fundacji architektonicznych. W Łazienkach Królewskich zdecydowano się m.in. na przedstawienie kilku projektów dotyczących budowy warszawskich, wykonanych przez Bauamt. Należą do nich koncepcje przekształceń Zamku Królewskiego (il. 5–6) oraz wielkoskalowego Założenia Saskiego. Architekturę okazjonalną, wznoszoną na potrzeby

2. J.M. Dinglinger, B. Permoser, *Kamea cesarska w rzeźbiarskiej oprawie – detal cokołu* (medalion z cyfrą królewską „AR”), Staatliche Kunstsammlungen Dresden, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021

3. *Portret królowej Marii Józefy – detal* (brylantowa bransoleta z wizerunkiem Augusta III), Staatliche Kunstsammlungen Dresden, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021

4. J.J. Kändler, *Papuga [Ara]*,
Staatliche Kunstsammlungen
Dresden, ekspozycja: Muzeum
Łazienki Królewskie w Warszawie;
fot. A. Barczyk, 2021

uroczystości (w tym paradnych wjazdów), reprezentował rysunek Joachima Daniela Jaucha przedstawiający propozycję bramy triumfalnej. Z inwestycji drezdeńskich przybliżono projekty Pałacu Japońskiego oraz Hofkirche. Dopełnieniem ekspozycji skoncentrowanej na mecenacie królewskim były dzieła związane z postaciami z najbliższego otoczenia saskich elektorów. Na wystawie można było podziwiać chociażby portrety feldmarszałka i dyrektora drezdeńskiego Urzędu Budowlanego Christopha Augusta von Wackerbartha czy ministra Heinricha von Brühla (il. 7). Drugi z wymienionych dyplomatów zamówił w manufakturze porcelany w Miśni słynny „Serwis Łabędzi” – naczynie pochodzące z tego zestawu również zaprezentowano w jednej z gablot (il. 8).

Ekspozycji towarzyszył obszerny katalog, liczący prawie 400 stron, opracowany pod redakcją Doroty Juszcak i Anny Saratowicz-Dudyńskiej. Słowa wstępne przygotowali dyrektorzy warszawskich Łazienek (prof. PK dr hab. Zbigniew Wawer) oraz Staatliche Kunstsammlungen w Dreźnie (dr Marion Ackermann). Noty poświęcone artefaktom prezentowanym na wystawie poprzedzono tekstem prof. dra Dirka Syndrama, w którym omówione zostały podstawowe informacje na temat panowania Augusta II Mocnego i Augusta III Sasa, mecenatu obu monarchów

oraz roli fundacji artystycznych w umacnianiu pozycji politycznej. Część katalogowa została podzielona na rozdziały porządkujące reproduktowane dzieła wedle kryteriów czasowych (na przykład „Pierwsze lata panowania [Augusta II]”; „Apogeum rządów”), dziedzin twórczość („Architektura”; „Mennictwo”), czy sfer życia, z którymi wiązały się dane przedmioty („Polowanie”; „Śmierć”).

Omówiona wystawa czasowa pozwoliła na przybliżenie szerszemu gronu odbiorców ważnego etapu w dziejach polskiej sztuki i kultury – a zarazem momentu, w którym następowała płynna wymiana tendencji artystycznych pomiędzy Saksonią i Koroną. Pokazano zarówno ambicje królewskie

5. Projekt przebudowy Zamku Królewskiego w Warszawie – widok od strony Wisły, Muzeum Narodowe w Warszawie, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021

6. Projekt przebudowy Zamku Królewskiego w Warszawie – rzut przyziemia, Sächsische Hauptstaatsarchiv Dresden, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021

(wyrażone m.in. w czytelnym nawiązaniu do cesarzy antycznych, władców dalekowschodnich i do Ludwika XIV jako monarchy sięgającego po motywy solarne), jak i wysoką klasę powstających dzieł (jakość techniczną oraz wybitny poziom artystyczny). Ekspozycja „Splendor władzy. Wettynowie na tronie Rzeczypospolitej” stanowiła tym samym niezwykle interesującą propozycję wystawienniczą.

7. *Portret, Heinrich von Brühl*, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021

8. J.J. Kändler, J.J. Eberlein, *Teryna z Serwisu Łabędziego*, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, ekspozycja: Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie; fot. A. Barczyk, 2021